

lovy duchovní německé rádce i rytířské bojovníky spatra česká šlechta, v Polsku mělo stejné názory polské duchovenstvo, které bylo v prudkém sporu s německými mnichy v nově zakládaných slezských i polských městech. Situace byla pro českého krále o to horší, že v zemi právě připojené k-českému panství nebylo dost dobře možné uplatnit teorii o dvojím panování králově a získat tak snad polskou šlechtu pro českou vládu. Polští předáci se naopak musili cítit odstrčení, protože hejtmany (správci) v polských krajích se stávali šlechtici čeští, kteří tak byli nadřazováni svým polským kolegům.“

Z. Fiala: Přemyslovské Čechy, Praha 1975, s. 211.

Vraťme se ještě jednou k J. Šustovi. Velký český historik uvažoval ve svých Dvou knihách českých dějin o širším významu prvních let 14. století a zamýšlel se nad dějinnou úlohou Přemyslovců i Lucemburků:

„První léta čtrnáctého věku poutají k sobě mocně zájem náš především proto, že jsou takřka předělem obou rodů panovnických, které určovaly ve středověku osudy státu českého, ten i onen svým způsobem. Přemyslovci, vzešli přirozeně ze slovanského

prostředí země, vytvořili stát český; oni zabezpečili jeho svéráznou platnost a moc vůči sousední cizině, dbali však zároveň i toho, aby se jejich národ pevně vtiskl do velikého společenstva křesťanstva západního. U Lucemburků, jejich dědiců, bylo jinak. Je sem zavál náhodný náraz okamžiku, a šlo naopak o to, zda se nová dynastie, vyspělá v daleké cizině, dosti bezpečně vkoření do země české. A nebylo to věru snadné. Zrak prvních Lucemburků byl jakoby neodolatelnou silou mimovolného stesku znova a znova stáčen zpět k románskému západu a osudová tragika dějin českých nadto chtěla tomu, že právě ve chvíli, kdy kouzlo této nostalgie přece osláblo a nová dynastie v Čechách poctivě zdomácněla, prudký var hnutí husitského ji národu znova odcizil. (...)

... jest [to] tedy doba velmi pohnutá, ale nad jiné vhodná ze stanoviska k dalekým výhledům vpřed i nazpět. Neboť jako ze strmé výšky lze odtud oceniti i staletý výkon státoporného úsilí Přemyslovců i předpoklady, na nichž pak spočinula doba předhusitská.“

J. Šusta: Dvě knihy českých dějin I. – Poslední Přemyslovci a jejich dědictví, Praha 1926², s. V-VI.

Čím měříme velikost historických osobností? Úspěchem jejich plánů, jejich trvalostí, smělostí těchto plánů? Opravdovostí, čestností jejich úsilí? Tím i oním, jenom důrazy posouváme na jeden či druhý aspekt. Poslední přemyslovští králové jistě byli silnými panovníky, jejich plány daleko překračovaly hranice českého státu; zároveň ale byli někdy i dosti problematickými osobnostmi, nebyla jim v případě potřeby cizí ani licoměrnost, ani prospěchářství. Jak je a jejich vládu hodnotit?

Hodnocení patří k těm oblastem historické práce, nad nimiž se vedou a vést budou jedny z nejostřejších diskusí; a není divu. Vždyť si jenom připomeňme, jak jsou naše soudy o věcech běžného všedního života okolo nás někdy třeba i protichůdné. A proč tomu tak je? Každý z nás vezme zpravidla v úvahu poněkud jiná měřítká, vychází z jiného žebříčku hodnot, něco naopak opomine, protože to třeba nepovažuje za důležité. Při hodnocení ať dávno minulých či i nedávných událostí a činů je problém jejich hodnocení ještě složitější. O historických udá-

lostech a činech zdaleka nevíme všechno, známe o nich jen některá fakta, protože se o nich třeba zachovalo jenom málo zpráv, anebo zprávy o nich nejsou dostupné – nebo o nich historik prostě nevěděl. Jistě, chce-li historik, aby jeho práce byla jako vědecká přijímána, dodržuje uznávaná pravidla vědecké práce – od technických a metodických až po etická. Různost hodnotících kritérií tím však odstraněna není. Historik je totiž nedílnou součástí toho, co sám studuje.

Jeden z největších historiků 19. století Leopold von Ranke po historikovi požadoval, aby poznal, „jak to ve skutečnosti bylo“. Co ale všechno mělo „být“? Ranke myslel především na to, co se opravdu stalo, jak se to stalo; „nebylo“ ale i to, co se jen zamýšlelo? Co s tím má potom dělat historik? Odpověď v obecné rovině nalezl čelný historik 20. století, Marc Bloch: Historie je „věda o lidech v čase“. Není tedy vědou o činech, událostech, procesech a jevech sice minulých, ale zároveň také nikoli nevýznamnou součástí našeho vlastního sebepoznávání?